

УДК 373.3.016:81'243:376-056.36

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.13>

Наталія ВИСПІНСЬКА

доктор філософії, асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Україна, 58012
ORCID: 0000-0002-5705-4291

Бібліографічний опис статті: Виспінська, Н. (2021). Розвиток креативного мислення у дітей із РАС на уроках іноземної мови в початковій школі. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 84–92, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.13>

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ ІЗ РАС
НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Сьогодні в Україні особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителів іноземної мови, здатних працювати в умовах інклюзивного навчального середовища. Це пов'язано зі зростаючою кількістю учнів з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти, серед яких домінують розлади аутистичного спектру. Відповідно до Концепції Нової української школи, початкова освіта передбачає розвиток умінь усіх учнів, без винятку, комунікувати, взаємодіяти з іншими усно, письмово та в режимі «онлайн», використовуючи іноземну мову, аналізувати й засвоювати інформацію для розв'язання різних проблем, опановувати нові знання і види діяльності тощо. Тому сучасні педагоги перебувають у постійних пошуках ефективних методів навчання. Згідно з Державним стандартом про початкову освіту, цьому сприятиме розвиток креативного мислення. Зокрема, на уроках іноземної мови необхідно розвивати вміння школярів мислити і творити, застосовуючи фонетичні, лексичні, граматичні навички, задля ведення ініціативної комунікації, закріпленню раніше вивченого матеріалу, розширенню словникового запасу. Аналіз навчально-методичної літератури свідчить, що діти з розладами аутистичного спектру здатні до креативності. Проте вчителям слід брати до уваги специфіку їхніх когнітивних процесів, зосереджуватися на здібностях і талантах кожної окремої дитини, на їхніх сильних сторонах. Мета статті – розкрити особливості розвитку креативного мислення на уроках іноземної мови у дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектру. Нами використано такі методи дослідження, як теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел із метою визначення теоретичних основ означеної проблеми. З'ясовано суть поняття «креативне мислення», його особливості в дітей молодшого шкільного віку з розладами аутистичного спектру та його вплив на формування ініціативної комунікативної компетентності. Наведено приклади вправ, які сприяють розвитку креативного мислення та формуванню комунікативних умінь на уроках іноземної мови в умовах інклюзивного навчання.

Ключові слова: креативне мислення, англійська мова, аутизм, початкова школа, нова українська школа, комунікативна компетентність.

Nataliia VYSPINSKA

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor at the Department of Foreign Languages for Humanities, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Kotsyubynskyi Str., 2, Chernivtsi, Ukraine, 58012
ORCID: 0000-0002-5705-4291

To cite this article: Vyspynska, N. (2021). Rozvytok kreatyvnoho myslennia na urokakh inozemnoi movy u pochatkovii shkoli u ditei z RAS [Development of creative thinking in English language lessons at primary school level in children with ASD]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 5, 84–92, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.5.13>

**DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING IN ENGLISH LANGUAGE LESSONS
AT PRIMARY SCHOOL LEVEL IN CHILDREN WITH ASD**

At present, Ukraine faces the problem of training foreign language teachers capable of working in an inclusive learning environment due to the growing number of students with special educational needs in general secondary educational institutions. Among them, cases of autism spectrum disorders prevail. According to the Concept of the New Ukrainian School, primary education involves the development in all students, without exception, of skills to communicate, interact with others using a foreign language orally, in writing and online, analyse and assimilate information to tackle

various issues, acquire new knowledge and abilities, etc. Therefore, modern teachers are in constant search of effective teaching methods. According to the State Standard on Primary Education, creative thinking acts as an enhancing tool. In particular, in foreign language lessons, it is necessary to develop students' ability to think and create, using phonetic, lexical, grammatical skills, to conduct foreign language communication, consolidation of the previously studied material, expanding vocabulary. The analysis of educational and methodical literature shows that children with autism spectrum disorders are capable of creativity. However, teachers should take into account the specifics of their cognitive processes, focus on the abilities and talents of each child, on their strengths. The purpose of the article is to reveal the peculiarities of the development of creative thinking in foreign language lessons in children of primary school age with autism spectrum disorders. We used such research methods as theoretical analysis and generalization of literature sources to determine the theoretical foundations of this problem. The concept "creative thinking" is defined. The current study also describes performance on creativity tasks in children of primary school age with autism spectrum disorders, the effect creative activities have on the formation of foreign language communicative competence. Examples of learning activities that promote the development of creative thinking and the formation of communicative competence in foreign language lessons in an inclusive learning environment are given.

Key words: creative thinking, English language, autism, primary school, new Ukrainian school, communicative competence.

Актуальність проблеми. Унаслідок запровадження інклюзивної політики в освіті особливої актуальності набуває проблема підготовки вчителів ІМ, здатних працювати згідно з новими методологічними орієнтирами, які окреслює Концепція Нової української школи, – з усіма учнями без винятку. Актуальність проблеми інклюзивного навчання пов'язана також зі зростаючою кількістю дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти. Серед таких чільне місце посідають розлади аутистичного спектру (далі – РАС): в Україні зафіксовано понад сім тисяч випадків серед дитячого населення, і щороку їх кількість зростає на 30%.

Необхідність розвитку креативного мислення на уроках з іноземної мови (далі – ІМ) зазначена в Державному стандарті початкової освіти, де передбачено формування іншомовної комунікативної компетентності для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування. Кожен учень, з особливими освітніми потребами зокрема, повинен вміти висловлювати думки, почуття та ставлення, взаємодіяти з іншими усно, письмово та в режимі онлайн, послуговуючись ІМ; використовувати прочитану інформацію та критично оцінювати її; опановувати нові знання і види діяльності. Розвиток творчого мислення сприяє реалізації поставлених завдань (Державний стандарт, 2018: 4). Відповідно, перед сучасним вчителем ІМ постає завдання створити умови, в яких дитина буде прагнути до нового, нестандартного бажання самостійно виконувати конкретні завдання, розв'язувати проблеми, діяти й приймати рішення, а отже, розвивати творчо мислячу особистість (Чапук, 2018: 21).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості розвитку креативного мислення на уроках ІМ досліджували Н. Хана (N. Hana), Х. Хасан (H. Hacène), Ю. Курц (J. Kurtz), Ю. Лао (Y. Liao), С. Стілер (S. Stillar), Г. Пономаренко, Ю. Лимар, Ю. Чапук, В. Павленко, О. Жигайло тощо. Так, на думку науковців, учням із високим рівнем креативного мислення притаманні висока працездатність, прояв власної ініціативності, оригінальність ідей та творчих проєктів, довготривале утримання уваги, швидке та міцне засвоєння нового навчального матеріалу. Зокрема, на уроках ІМ необхідно розвивати вміння школярів мислити і творити, застосовуючи фонетичні, лексичні, граматичні навички, з метою ведення іншомовної комунікації, закріплення раніше вивченого матеріалу, розширення словникового запасу.

Н. Бігунова (H. Бегунова), Ф. Голшан (F. Golshan), Н. Педмедіві (N. Padmadewi), О. Скльоміна (O. Склєміна) та інші приділяли значну увагу навчанню ІМ учнів із РАС. Згідно з їхніми спостереженнями, у дітей із РАС розвинена емоційна та механічна пам'ять (добре запам'ятовують рядки слів (наприклад, сценарії фільмів), візуальну та просторову інформацію (зокрема, карти), музику та ритм), вони сприймають і запам'ятовують інформацію, подану з допомогою візуального супроводу, можуть відтворювати вивчене або почуте з опорою на графічні зображення, їм подобаються види діяльності, пов'язані із запам'ятовуванням і повторенням, які є одними з найважливіших під час вивчення ІМ.

Розвитку креативного мислення у дітей із РАС присвятили свої наукові розвідки J. Craig, S. Baron-Cohen, D. Dziedziewicz, A. Gajda,

A. Wołowicz-Ruszkowska, U. Frith. Перше дослідження креативних здібностей осіб із РАС та з нормотиповим розвитком виявило, що рівень креативності в аутистів нижчий (Frith, 1972). Наступні дослідження креативного потенціалу осіб із РАС ґрунтувалися на тому, що креативність розглядалася як здатність генерувати нові ідеї, маніпулювати та перетворювати ідеї, образи, об'єкти для створення нових образів. В експерименті взяли участь чотири групи: діти з РАС, діти із синдромом Аспергера, учні спеціалізованих шкіл із труднощами у навчанні та діти з нормотиповим розвитком. У результаті тестування діти з аутизмом і синдромом Аспергера отримали нижчі результати порівняно з двома іншими групами. Порівняння груп РАС показало, що особи із синдромом Аспергера мали вищі результати, ніж діти з аутизмом, і різниця їх показників не була значно нижчою від показників дітей із нормотиповим розвитком. Відповідно до отриманих результатів, дослідники висунули таку гіпотезу: дефіцит розвитку виконавчих функцій призводить до нижчого рівня креативності, дітям із РАС притаманний різний рівень креативного потенціалу, креативність дітей з РАС не виходить за межі реального, тобто їм важко уявити неіснуюче (Craig, & Vagon-Cohen, 1999). Низка подальших досліджень креативності засвідчила, що креативне мислення не вроджене і його можна розвивати. Розвиток креативного мислення у дітей із РАС залежить від певних чинників: заохочення та залучення дитини до креативної діяльності з боку вчителя та підходів, які він застосовує. Пісочна терапія, арт-терапія та інтеракція (з однолітками, віртуальними персонажами, роботами) стимулюють креативність в учнів із РАС та заохочують до комунікації. Звісно, це затяжний процес, а перші ознаки прогресу помітні лише через кілька тижнів, проте регрес уже не відбувається, якщо застосовувати різні види діяльності, що підтримують креативність (Smith, & Madden-Zibman, 2014).

Загалом дослідження рівня креативності осіб із РАС показують неоднорідні результати. Це можна пояснити особливостями когнітивних процесів у аутистів, вузьким фокусом уваги, зацикленістю на деталях або одному елементі, селективним сприйманням інформації, дефіцитом імітації, спільної уваги, цілеспрямованості, контролю імпульсів, ініціації, спонтанності й абстрактного мислення. Аутисти здатні на

креативність. Щоби цьому сприяти, педагогам варто зосереджуватися на здібностях і талантах кожної окремої дитини, не на відсутності певних умінь або навичок, а на їх сильних сторонах (Dziedziewicz et al., 2013).

Аналіз навчально-методичної літератури свідчить, що зазначені дослідження не розв'язують проблему розвитку креативного мислення на уроках ІМ у початковій школі у дітей із РАС як ефективного чинника формування іншомовної комунікативної компетентності. Відповідно до цього, вагомого значення набуває проблема розвитку креативного мислення та його впливу на формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи в умовах інклюзивного навчання.

Мета статті – розкрити особливості розвитку креативного мислення на уроках ІМ у дітей молодшого шкільного віку з РАС.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел із метою визначення теоретичних основ означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Креативне мислення – це мислення, результатом якого є відкриття нового або вдосконаленого розв'язання певної навчальної проблеми (Абдуллаєва, 2014: 294). Його розвиток передбачає оволодіння навичками та вміннями самостійно здійснювати пізнавальну діяльність, шукати нові розв'язки навчальних проблем, продукувати різноманітні ідеї (Алексєєва, 2007: 16). Дисципліна «Іноземна мова» володіє значним педагогічним потенціалом для розвитку креативного мислення як у дітей з нормотиповим розвитком, так і в аутистів – учні приміряють нові соціальні ролі, вигадують персонажів, розігрують діалоги, подумки подорожують світом тощо.

Створення сприятливої атмосфери – ключове для розвитку креативного мислення на уроках ІМ (Павленко, 2015). Вчителю варто уникати несхвальних оцінок творчих пошуків учня; заохочувати допитливість; намагатися відповідати на всі запитання; не проявляти надмірну опіку та постійний контроль; допомагати учням вчитися поважати себе й інших, свої та чужі ідеї; заохочувати та підтримувати спроби висловити свої думки та почуття ІМ; підтримувати нові творчі починання; уникати критики (Чапюк, 2018: 155).

Важливу роль у розвитку креативного мислення учнів початкової школи відіграє творча навчально-ігрова діяльність, що сприяє реалізації комунікативного підходу до навчання ІМ, уможливує концентрацію уваги на формуванні мовленнєвих навичок у стереотипно-ситуативних ситуаціях реального спілкування, підвищує якість і продуктивність навчання ІМ (Чапук, 2018: 156). У грі дитина формується як особистість, невимушено спілкується з колективом класу, навчається знаходити взаєморозуміння з класом, учителем. У школярів виробляється звичка зосереджуватися, працювати вдумливо, самостійно, розвивається увага, пам'ять, прагнення до знань; підвищується мотивація та інтерес до навчального процесу; формуються вміння та навички культури спілкування, роботи в команді (Surovytska, 2014). Усе це надзвичайно важливе для навчання ІМ учнів із РАС, через недостатньо розвинену комунікативну сферу.

Наведемо приклади ігрових вправ, що сприятимуть розвитку креативного мислення на уроках ІМ у дітей молодшого шкільного віку з РАС.

Приклад 1. Зоологічна мозаїка.

Тип вправи: комунікативна, репродуктивно-продуктивна, без керування, з опорою на графічні зображення, групова, усна, тренувальна, аудиторна, з ігровим компонентом (за класифікацією О. Сіваченко (Сіваченко, 2009)).

Вид вправи: читання та прослуховування ключових лексичних одиниць, імітація зразків мовлення.

Мета: налагодити контакт, розвивати емоційне спілкування, розвивати мовленнєву активність, розвивати креативне мислення, фантазію та уяву, слухову увагу, розуміння мовлення інших, бажання взаємодіяти та спілкуватися з іншими.

Обладнання: підручник Англійська мова (English) для 2-го класу, с. 86 (Будна, 2019), аркуш паперу, кольорові олівці.

Хід: учитель ділить дітей на команди, діти малюють інопланетних тваринок, після чого розповідають про них за зразком вправи 3 (для дітей з аутизмом важливо під час такого завдання працювати в команді, оскільки можуть виникнути труднощі з уявою. Для полегшення завдання можна дати їм зображення із розфарбованими частинами тіла тварин на окремих листках, щоб вони склали їх в одну картинку).

Завдання: Діти, спробуйте уявити, як виглядають білочки, їжачки та олені на Меркурії.

Приклад 2. «Скільки слів пам'ятаєш?»

Тип вправи: комунікативна, репродуктивно-продуктивна, з частковим керуванням, з опорою на графічні зображення, парна, усна, тренувальна, аудиторна, з ігровим компонентом (за класифікацією О. Сіваченко (Сіваченко, 2009)).

Вид вправи: автоматизація ключових лексичних одиниць, імітація зразків мовлення.

Мета: налагодити контакт, розвивати емоційне спілкування, розвивати мовленнєву активність, розвивати креативне мислення, фантазію та уяву, пам'ять, увагу, розуміння мовлення інших, бажання взаємодіяти та спілкуватися з іншими.

Обладнання: підручник Англійська мова (English) для 2-го класу, с. 17 (Будна, 2019), чорно-білий малюнок зі шкільним приладдям.

Хід: учитель ділить дітей на пари, демонструє малюнок, на якому зображені різні об'єкти, протягом 1 хв, а потім його забирає. Учні повинні написати якомога більше слів для опису малюнка. Чорно-біле зображення, щоб учні самі вказали, якого кольору об'єкти.

Завдання: Діти, уважно подивіться на малюнок. Опишіть малюнок у парах і скажіть, якого кольору предмети (за зразком).

There's a pencil case. It's blue.

There's a book. It's orange.

I can see pencils. They are green.

The backpack is brown.

Отже, грає потужним стимулом до оволодіння ІМ і ефективним засобом розвитку креативного мислення, набуття іншомовної комунікативної компетентності, а ще допомагає перетворити навчальний процес у захопливе заняття.

У сучасному світі успіх здебільшого визначається здатністю людини організувати своє життя як проєкт: визначати цілі, знаходити та залучати необхідні ресурси, будувати план дій і, здійснивши його, оцінювати, чи вдалося

досягти мети (Сергєєва, 2017). Уроки ІМ є чудовою платформою з використання проєктів для розвитку креативного мислення. Адже в процесі виконання школярі вчаться самостійно здобувати інформацію, отримують знання, набувають досвід пізнавальної й навчальної діяльності. Цей метод спрямований на розвиток іншомовної комунікативної компетентності та креативного мислення; активне заохочення учнів до навчальної діяльності; застосування отриманих знань і вмінь на практиці.

Наведемо приклади проєктних завдань, що сприятимуть розвитку креативного мислення учнів початкової школи у процесі вивчення ІМ в умовах інклюзивного навчання.

Під час першого циклу вивчення ІМ (1–2 клас) доцільно застосовувати творчі міні-проєкти. Зокрема, коли учні вивчають абетку, можна запропонувати їм створити листівки, що презентують одну з літер та її правила читання. При цьому не обмежується свобода творчості, працює фантазія, уява.

У наступному циклі, в межах виучуваної тематики, учні можуть виконати проєкт-презентацію своєї кімнати.

Цікавим для учнів буде проєкт «Чарівна школа» – вони можуть розробити різні варіанти розкладу, правила поведінки. Під час обговорення проєктної діяльності школярі порівнюють свою школу, розклад, правила з «чарівними»; повідомляють, в якій школі хотіли б навчатися. Завдання викличе в учнів початкових класів інтерес, сприятиме розвитку креативності, свободи вибору, свободи творчості.

Отже, використання проєктних методів на уроках ІМ розвиває в молодших школярів творче мислення, формує іншомовну комунікативну компетентність.

Для розвитку творчого мислення, кращого засвоєння лексики та граматики ІМ західні методисти імплементують у навчальний процес креативну педагогіку, яка ґрунтується на мовленнєвих завданнях, що передбачають розвиток креативності, та включає креативне письмо, креативне читання, креативне говоріння та елементи арт-терапії (Liao et al., 2018: 214).

Креативне письмо – вид довільного письма, яке здійснюється під впливом асоціацій, відповідно до певного предметного, образного чи мовленнєвого імпульсу та сприяє прояву та розвитку креативності (Jen, 2015). У про-

цесі підготовки до написання власного тексту можна використовувати різні прийоми роботи. Американська дослідниця Г. Ріко запропонувала метод створення кластеру за допомогою вільних асоціацій та образного мислення, в основі якого – спроба поєднати діяльність лівої та правої півкуль головного мозку (Liao et al., 2018). Теми творів повинні мати прихований психологічний зміст і допомагати дитині краще зрозуміти себе, самоствердитися. Із методом створення асоціограми деякою мірою споріднені два інших методи: мозковий штурм (“Brainstorming”) і мапа думок (“Mind-map”) (Jen, 2015), які є потужним інструментом для вивільнення потенціалу, прихованого в мозку, призначені для індивідуальної або групової діяльності, висвітлюють індивідуальні можливості, створюють простір для прояву креативних здібностей. Дуже часто учні пишуть твір за вказівками вчителя або навіюванням музики (Савилова, 2008).

Наведемо приклади завдань, що сприятимуть розвитку креативного мислення та іншомовної комунікативної компетентності учнів початкової школи за допомогою креативного письма.

Приклад 1. «Я письменник».

Тип вправи: комунікативна, репродуктивно-продуктивна, з частковим керуванням, з опорою на графічні зображення, групова, письмова, тренувальна, аудиторна, з ігровим компонентом (за класифікацією О. Сіваченко (Сіваченко, 2009)).

Вид вправи: автоматизація ключових лексичних одиниць, граматичних структур, імітація зразків мовлення.

Мета: налагодити контакт; розвивати емоційне спілкування, мовленнєву активність, креативне мислення, фантазію та уяву, пам’ять, увагу, свободу вираження власної думки; стимулювати мотивацію, інтерес, розуміння мовлення інших, бажання взаємодіяти та спілкуватися з іншими.

Обладнання: підручник Англійська мова (English) для 4-го класу с. 62 (Будна, 2021).

Хід: учитель ділить дітей на групи, учасники сідають півколом, учитель дає їм аркуш паперу, де написано: «*Yesterday I went to the zoo in Australia to see the crocodile. But, when I came the cage was open...*».

Завдання: Діти, вам потрібно дописати історію. Кожен має написати своє речення, яке стосу-

ється розповіді. Група, в якій буде краща історія, яка правильно використала ключові лексичні одиниці та граматичні структури, перемагає.

Приклад 2. «Інтерв'ю».

Тип вправи: комунікативна, репродуктивно-продуктивна, з частковим керуванням, з опорою на графічні зображення, парна, усна, письмова, тренувальна, аудиторна, з ігровим компонентом (за класифікацією О. Сіваченко (Сіваченко, 2009)).

Вид вправи: автоматизація ключових граматичних структур, імітація зразків мовлення.

Мета: налагодити контакт, розвивати емоційне спілкування, мовленнєву активність, креативне мислення, фантазію та уяву, пам'ять, увагу, свободу вираження власної думки, стимулювати мотивацію, інтерес, розуміння мовлення інших, бажання взаємодіяти та спілкуватися з іншими.

Обладнання: підручник Англійська мова (English) для 4-го класу с. 68 (Будна, 2021).

Хід: учитель ділить дітей на пари, діти ставлять запитання та відповідають на них.

Завдання: Діти, заповніть пропуски в питаннях вправи 4 та складіть 3–5 власних запитань. Потім поставте ці питання одне одному та дайте на них власну відповідь.

Читання залишається найосновнішим способом доступу до інформації. Тому надзвичайно важливе формування в учнів початкової школи іншомовної компетентності в читанні. З цією метою методисти використовують *креативне читання*, мета якого – у досягненні розуміння теми, ідеї, проблематики історії, її прихованого значення, формування реакції на прочитане, оцінювання. Воно стимулює розвиток креативності, використання уяви, допомагає читачам зосередити увагу на прочитаному, спонукає до роздумів, допомагає навчити дітей вільно висловлювати свої почуття та думки. Творче читання залучає дітей до мислення через такі питання, як «Що, на вашу думку, станеться?», «Що, на ваш погляд, відчувають герої історії?», «Чи відчували ви коли-небудь таке раніше?», «Чи бували ви коли-небудь у подібній ситуації?» (Yasemin, 2020).

Значна увага під час вивчення ІМ приділяється розвитку навичок усного мовлення. Як правило, на уроці усне мовлення є репродуктивним та наслідувальним, завдання спрямовані на відтворення конкретних зразків мов-

лення (Becker, & Roos, 2016: 9). Враховуючи це, а також природне бажання молодших школярів взаємодіяти з однолітками, притаманні їм фантазію, творчість, допитливість і грайливість, ефективним буде задіяння *креативного говоріння* (Zafeiriadou, 2009: 6). складається із трьох етапів: репродуктивного говоріння, креативного говоріння та продуктивно-креативного говоріння.

На етапі репродуктивного говоріння учні використовують фіксовані вирази. Комунікативні завдання передбачають застосування ключових лексичних одиниць та граматичних структур і, в основному, сприяють наслідуванню. Вони включають вимовлення римівок, спів пісень та переказ історій або частини оповідання, відтворення діалогів, рольових ігор, а також вправи на заповнення пропусків (Zafeiriadou, 2009).

На етапі креативного говоріння учні самостійно творчо поєднують фіксовані вирази, але з частковою опорою. Прикладами завдань є рольові ігри, упорядкування рядків пісень або римівок у правильному порядку, закінчення строф пісень чи римівок власним словом. Ці завдання вже ускладнені, заохочують до незалежності, впевненості у собі, в них наявний елемент вибору та самовизначення, але кінцевий продукт усе ж передбачуваний (Becker, & Roos, 2016).

Творче та продуктивне говоріння передбачає змістовний індивідуальний виклад власної думки. Учні покладаються на вивчені слова, вирази, граматичні структури, щоб творчо поєднувати їх і віднайти власні способи вираження теми, проблеми або ідеї. Завдання включають рольові ігри, драматизацію, ігри за сценарієм, знаходження різниці на картинках. К. Бекер (С. Becker), Г. Гернгросс (G. Gerngross) та Г. Пушта (Н. Puchta) пропонують завдання на імпровізацію. Для цього учням демонструють тематичні плакати, де зображені різні види діяльності (див. рис. 1). Діти працюють у групах. Кожна з груп обирає певну діяльність і відтворює її, супроводжуючи діалогічним мовленням. Школярі можуть також виконати завдання вдома, для цього їм потрібно буде записати відео (Becker, & Roos, 2016, р. 22).

Креативне говоріння неминуче супроводжується допущенням великої кількості помилок, особливо в першому циклі (1–2 клас). Важ-

ливо, щоб вчитель не виправляв помилки під час самого мовлення, а робив це після завершення завдання. Крім того, треба наголошувати на прогресі учнів із метою заохочення до подальшої комунікативної діяльності.

Рис. 1. Тематичний плакат

Ще одним шляхом підвищення креативності в початковій школі є використання елементів *арт-терапії* на уроках ІМ. Задіяння образотворчих можливостей молодших школярів на уроках ІМ доцільне під час формування лексичної компетентності або іншомовної компетентності в говорінні (Алексеева, 2007).

Наведемо приклади завдань із використанням елементів арт-терапії, що сприятимуть розвитку креативного мислення учнів початкової школи.

Приклад 1. «Намалюй розповідь».

Тип вправи: комунікативна, репродуктивно-продуктивна, з частковим керуванням, з опорою на графічні зображення, парна, усна, тренувальна, аудиторна, з ігровим компонентом (за класифікацією О. Сіваченко (Сіваченко, 2009)).

Вид вправи: автоматизація ключових лексичних одиниць, граматичних структур, імітація зразків мовлення.

Мета: налагодити контакт, розвивати емоційне спілкування, мовленнєву активність, креативне мислення, фантазію та уяву, пам'ять,

увагу, свободу вираження власної думки, стимулювати мотивацію, інтерес, розуміння мовлення інших, бажання взаємодіяти та спілкуватися з іншими.

Обладнання: підручник Англійська мова (English) для 4-го класу, с. 32–33 (Будна, 2021).

Хід: учитель ділить дітей на пари, учасники працюють у парах, сидять спиною один до одного. Учень А розповідає про свою кімнату, а учень В малює те, що чує. Потім учні міняються ролями.

Завдання: Діти, вам потрібно розповісти одне одному про свою кімнату. А щоб зрозуміти, що ваш партнер вас уважно слухав і зрозумів, він повинен цю кімнату намалювати.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на підставі результатів, отриманих у ході нашого дослідження, робимо висновок про необхідність розвитку креативного мислення для ефективного формування англомовної комунікативної компетентності у дітей з РАС та з нормотиповим розвитком. Початкові класи НУШ загалом та уроки ІМ зокрема сприяють зростанню креативності молодших школярів. З метою розвитку в школярів потенціалу до уяви, фантазії та комунікативної компетентності, дослідницького та незалежного використання мови вчителю АМ потрібно адаптовувати навчальні матеріали до освітніх потреб учнів, використовувати парні та групові види роботи, завдання творчого характеру. Це допоможе сформувати у молодших школярів здатність і бажання спілкуватися, взаємодіяти. Успішність формування креативного мислення в дітей із РАС залежить від використання вчителем завдань, що стимулюють до генерування нових ідей; створення ситуацій успіху; використання похвали; заохочення до творчих досягнень і до комунікації. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні особливостей розвитку критичного мислення на уроках АМ в інклюзивному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абдуллаева М. Как сделать урок креативным. *Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики. Серия гуманитарных наук*, 2014. № 5 (61). С. 294–299.
2. Алексеева М. Развитие творческого мышления младших школьников средствами арт-терапии (на материале обучения иностранному языку). : автореферат. Курск: Курский государственный университет, 2007. 27 с.
3. Будна Т. Б. Англійська мова. English : підручник для 2 кл. закладів загальн. серед. освіти (з аудіосупроводом). Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2019. 112 с.
4. Будна Т.Б. Англійська мова. English : підручник для 4 кл. закладів загальн. серед. освіти (з аудіосупроводом). Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2021. 120 с.

5. Державний Стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. Київ, 2018. 37 с. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.04.2021).
6. Павленко В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти : Науково-методичний збірник*. 2015. № 85. С. 152–158.
7. Савилова О. О креативном письме на занятиях по немецкому языку. *Вестник Томского государственного университета*. 2008. № 307. С. 143–144.
8. Сергеева В. Застосування креативних методів навчання іноземної мови як засіб формування ціннісної сфери школярів. 2017. URL : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN1/r3/07svetss.pdf>. (дата звернення: 20.06. 2021)
9. Сіваченко О. Навчання аудіювання англійських драматичних творів студентів старших курсів мовних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. / Київський нац. лінгв. ун-т. Київ, 2009. 284 с.
10. Сурувицька М. Вплив гри на розвиток особистості молодших школярів. *Молодь і ринок*. 2014. № 2. С. 170–174.
11. Чапюк Ю. Дидактичні умови розвитку креативного мислення молодших школярів у процесі навчання іноземних мов : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 232 с.
12. Becker C., Roos J. An approach to creative speaking activities in the young learners' classroom. *Education Inquiry*. 2016. № 7(1). P. 9–26.
13. Craig J., Baron-Cohen S. Creativity and imagination in autism and Asperger syndrome. *Journal of autism and developmental disorders*. 1999. № 29(4). P. 319–326.
14. Dziedziewicz D., Gajda A., Wołowicz-Ruszkowska A. Myślenie twórcze dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. *Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej*. 2013. № 4(22). P. 79–97.
15. Frith U. Cognitive mechanisms in autism: Experiments with colour and tone sequence production. *Journal of Autism and Childhood Schizophrenia*. 1972. № 2(2). P. 160–173.
16. Gałązka A., Dick-Bursztyn M. Supporting English Language Teachers in Teaching Autistic Primary School Learners. *The New Educational Review*. 2019. Vol. 58. № 4. P. 191–207.
17. Jen W. *Researching creative writing*. Suffolk: Frontinus Press, 2015. 271 p.
18. Liao Y. H., Chen Y. L., Chen H. C., Chang Y. L. Infusing creative pedagogy into an English as a foreign language classroom: Learning performance, creativity, and motivation. *Thinking Skills and Creativity*. 2018. № 29. P. 213–223.
19. Padmadewi N., Artini L. Teaching English to a Student with Autism Spectrum Disorder in Regular Classroom in Indonesia. *International Journal of Instruction*. 2017. Vol. 10. № 3. P. 159–176.
20. Smith A., Madden-Zibman E. Creativity in autism. *Electronic edition*. 2014. P. 243–258.
21. Yasemin B. The effect of critical reading skills on the evaluation skills of the creative reading process. *Eurasian Journal of Educational Research*. 2020. № 20(88). P. 199–224.
22. Zafeiriadou N. Drama in language teaching. *Issues*. 2009. № 23. P. 4–9.

REFERENCES:

1. Abdullaeva M. (2014). Kak sdelat urok kreativnym [How to make a lesson creative]. *Vestnik Tadzhikskogo gosudarstvennogo universiteta prava, biznesa i politiki. Seriya gumanitarnykh nauk*. № 5 (61). P. 294–299. (in Russian).
2. Alekseeva M. (2007). Razvitie tvorcheskogo myshleniia mladshykh shkol'nikov sredstvami art-terapii (na material obuchenii inostrannomu yazyku) [The Development of Primary School Children's Creative Thinking by Means of the Art Therapy (on the Material of Foreign Language Learning)]: avtoreferat. Kursk. 27 p. (in Russian).
3. Budna T. (2019). Anhliiska mova. English : pidruchnyk dlia 2 kl. zakladiv zahaln. sered. osvity (z audiosu-provodom) [English: textbook for 2d form of general secondary education institutions (with audio)]. Ternopil : Navchalna knyha Bohdan. 112 p. (in English).
4. Budna T. (2021). Anhliiska mova. English : pidruchnyk dlia 4 kl. zakladiv zahaln. sered. osvity (z audiosu-provodom) [English: textbook for 4th form of general secondary education institutions (with audio)]. Ternopil : Navchalna knyha Bohdan. 120 p. (in English).
5. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity v Ukraini: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 liutoho 2018 r. № 87 [State standard of primary education in Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of February 21, 2018 № 87]. Kyiv, 2018. 37 p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
6. Pavlenko V. (2015). Development of creativity in primary school learners as a pedagogical problem [Rozvytok kreatyvnosti molodshykh shkoliariv yak pedahohichna problema]. *Problemy osvity: Naukovo-metodychnyi zbirnyk*. № 85. P. 152–158. (in Ukrainian)
7. Savilova O. (2008). On creative writing in German lessons [O kreativnom pisme na zanyatiyah po nemeckomu yazyku]. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*. № 307. P. 143–144. (in Russian).

8. Sergeyeva V. (2017). Zastosuvannya kreatyvnykh metodiv navchannia inozemnoi movy yak zasib formuvannia tsinnisnoi sfery shkoliariv [Introduction of the creative methods of learning foreign language for forming values' sphere of teenagers] URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN1/r3/07svetss.pdf>. (in Ukrainian)
9. Sivachenko, O. (2009). Navchannia audiiuvannia anhlovnykh dramatychnykh tvoriv studentiv starshykh kursiv movnykh spetsialnosti [Teaching Senior Linguistic Students Listening to Dramas in English]. (Unpublished candidate dissertation). Kyiv National Linguistic University. Kyiv. (in Ukrainian).
10. Surovytska M. (2014). Vplyv hry na rozvytok osobystosti molodshykh shkoliariv [The influence of the game on the development of the personality of junior schoolchildren], *Molod i rynek*. № 2(109). P. 170-173. (in Ukrainian).
11. Chapiuk Yu. (2018). Dydaktychni umovy rozvytku kreatyvnoho myslennia molodshykh shkoliariv u protsesi navchannia inozemnykh mov [Didactic conditions of creative thinking development of primary schoolchildren in the process of learning foreign languages]. (Unpublished candidate dissertation). Nernopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Ternopil. (in Ukrainian).
12. Becker C., Roos J. (2016). An approach to creative speaking activities in the young learners' classroom. *Education Inquiry*. № 7(1). P. 9–26.
13. Craig J., Baron-Cohen S. (1999). Creativity and imagination in autism and Asperger syndrome. *Journal of autism and developmental disorders*. № 29(4). P. 319–326.
14. Dziedziewicz D., Gajda A., Wołowicz-Ruszkowska A. (2013). Myślenie twórcze dzieci z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. *Człowiek – Niepełnosprawność – Społeczeństwo, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej*. № 4(22). P. 79–97.
15. Frith U. (1972) Cognitive mechanisms in autism: Experiments with colour and tone sequence production. *Journal of Autism and Childhood Schizophrenia*. № 2(2). P. 160–173.
16. Gałązka A., Dick-Bursztyn M. (2019). Supporting English Language Teachers in Teaching Autistic Primary School Learners. *The New Educational Review*. Vol. 58. № 4. P. 191-207.
17. Jen W. (2015). Researching creative writing. Frontinus Press. 271p.
18. Liao Y. H., Chen Y. L., Chen H. C., Chang Y. L. (2018). Infusing creative pedagogy into an English as a foreign language classroom: Learning performance, creativity, and motivation. *Thinking Skills and Creativity*. № 29. P. 213–223.
19. Padmadewi N., Artini L. (2017). Teaching English to a Student with Autism Spectrum Disorder in Regular Classroom in Indonesia. *International Journal of Instruction*. Vol. 10. № 3. P. 159–176.
20. Smith A., Madden-Zibman E. (2014). Creativity in autism. *Electronic edition*. P. 243–258.
21. Yasemin B. (2020). The effect of critical reading skills on the evaluation skills of the creative reading process. *Eurasian Journal of Educational Research*. № 20(88). P. 199–224.
22. Zafeiriadou N. (2009). Drama in language teaching. *Issues*. № 23. P. 4–9.